**УДК 130.2:316**
**DOI https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.3.14**

**Мамченко Анатолій Олегович**
аспірант кафедри філософії, соціології та політології
Державного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, Київ, Україна
orcid.org/0009-0002-0468-684X

# КУЛЬТУРНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

***Актуальність дослідження*** *зумовлена тим, що в умовах сучасних суспільних трансформацій культурна пам'ять набуває особливого значення як чинник формування світогляду, національної ідентичності та системи суспільних цінностей. В умовах повномасштабної війни, переосмислення історичного досвіду та зміни символічного простору українського суспільства культурна пам'ять перестає виконувати лише функцію збереження минулого і дедалі більше впливає на формування сучасних світоглядних орієнтирів.* ***Метою дослідження*** *є з'ясування ролі культурної пам'яті у формуванні світогляду особистості й суспільства, а також визначення особливостей її впливу на сучасні світоглядні орієнтири в Україні.* ***Методи дослідження*** *ґрунтуються на використанні історико-філософського, герменевтичного, порівняльного та системного підходів. У роботі застосовано метод аналізу й узагальнення наукових джерел, що дало змогу простежити еволюцію поняття світогляду, визначити основні функції культурної пам'яті та розкрити механізми її впливу на формування індивідуальної й колективної свідомості.* ***Результати дослідження*** *засвідчили, що культурна пам'ять є одним із ключових чинників формування світогляду, оскільки забезпечує збереження, передачу й актуалізацію історичного досвіду, суспільних цінностей і культурних смислів. Встановлено, що світогляд формується не лише під впливом особистого досвіду, а й у процесі засвоєння культурної спадщини, традицій, символів і колективної пам'яті. Обґрунтовано, що сучасні суспільні трансформації в Україні сприяють переосмисленню історичної пам'яті, зміні символічного простору та формуванню нових світоглядних орієнтирів. Показано, що культурна пам'ять виступає важливим механізмом збереження національної ідентичності, забезпечує історичну тяглість поколінь і сприяє консолідації українського суспільства в умовах сучасних викликів.*

***Ключові слова:*** *культурна пам'ять, світогляд, культурна ідентичність, історична пам'ять, філософія, світоглядні орієнтири, національна ідентичність, культура, суспільні цінності.*

**Вступ.** У сучасному гуманітарному знанні проблема культурної пам'яті посідає важливе місце серед досліджень, присвячених механізмам збереження та передачі соціокультурного досвіду. Інтерес до цієї проблематики зумовлений тим, що культурна пам'ять забезпечує не лише зв'язок поколінь, а й формує систему цінностей, уявлень та смислів, через які суспільство осмислює власне минуле й сучасність. У цьому контексті особливого значення набуває питання впливу культурної пам'яті на формування світогляду особистості та суспільства. Світогляд є важливою складовою духовного життя людини, оскільки визначає спосіб сприйняття та інтерпретації реальності, систему ціннісних орієнтирів і ставлення до навколишнього світу. Формування світогляду відбувається не ізольовано, а в межах певного культурного середовища, у якому людина засвоює історичний досвід, традиції, символи та смисли, накопичені попередніми поколіннями. Саме тому дослідження взаємозв'язку між культурною пам'яттю та світоглядом дає змогу глибше зрозуміти механізми становлення індивідуальної та колективної свідомості. Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в сучасній Україні. Події останніх десятиліть, пов'язані з переосмисленням історичного досвіду, філософського курсу, процесами переформатування культурного простору та трансформацією суспільних цінностей, сприяли

© Мамченко А. О., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

посиленню уваги до питань історичної та культурної пам'яті. У цих умовах культурна пам'ять дедалі більше виступає не лише засобом збереження минулого, а й чинником формування світоглядних орієнтирів та національної самосвідомості. Теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці І. Канта, М. Шелера, М. Гайдеггера, Е. Кассірера, Г.-Г. Гадамера, П. Рікера, Я. Ассмана та А. Ассман, у яких розкриваються проблеми світогляду, культурного досвіду, символічних форм культури, історичної пам'яті та механізмів передачі соціокультурних смислів. Важливе значення для дослідження мають також праці сучасних українських авторів, зокрема Л. Юрченко, С. Ф. Соляника, О. М. Невмержицької, Т. Цой, А. Семененко та І. Кузнєцової, присвячені питанням національної ідентичності, трансформації культурних цінностей, суспільної свідомості та формування культурного виміру образу світу в умовах сучасних суспільних змін.

**Метою дослідження** є з'ясування ролі культурної пам'яті у формуванні світогляду особистості й суспільства, а також визначення особливостей її впливу на сучасні світоглядні орієнтири в Україні. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання низки взаємопов'язаних завдань. Насамперед необхідно проаналізувати основні філософські підходи до розуміння понять «культурна пам'ять» і «світогляд», визначити їхній зміст та особливості взаємодії. Окрему увагу приділено дослідженню механізмів збереження, передачі й актуалізації культурного досвіду, а також виявленню ролі історичної пам'яті, символічних форм культури та суспільних цінностей у процесі формування світогляду. Важливим завданням дослідження є також аналіз трансформації культурної пам'яті в сучасній Україні та визначення її впливу на переосмислення національної ідентичності в умовах суспільних змін.

**Методи дослідження** включають історико-філософський, герменевтичний, порівняльний і системний методи, а також методи аналізу та синтезу наукових джерел. Історико-філософський метод використано для дослідження еволюції поняття світогляду у працях В. Попова, В. Дільтея, Е. Кассірера, В. Шинкарука та Л. Юрченко. Важлива частина дослідження ґрунтується на концепціях Яна та Алейди Ассман, у працях яких розкрито сутність культурної пам'яті, визначено її носіїв, а також проаналізовано механізми збереження, передачі та актуалізації культурного досвіду. Герменевтичний метод дає змогу інтерпретувати філософські тексти та виявити особливості взаємозв'язку між культурною пам'яттю, світоглядом і національною ідентичністю. Порівняльний метод застосовано для зіставлення класичних і сучасних підходів до розуміння світогляду, а також для порівняння традиційних і сучасних форм функціонування культурної пам'яті. Системний метод дозволив розглянути культурну пам'ять як цілісний соціокультурний феномен, що взаємодіє з історичним досвідом, символічними формами культури та системою суспільних цінностей.

Світогляд належить до фундаментальних філософських категорій, ним позначають цілісне розуміння людиною світу і свого місця в ньому. Сам термін "Weltanschauung" вперше з'являється в Іммануїла Канта, де був пов'язаний зі спогляданням світу як упорядкованої цілісності. Згодом філософська традиція розширила це поняття: світогляд почали трактувати не як набір уявлень, а як спосіб буття й орієнтації в історичній та культурній реальності. Особливо виразно ця проблема постає у Мартіна Гайдеґґера. Розглядаючи "Weltanschauung", він зауважує, що світогляд не вичерпується знаннями чи окремими переконаннями. На його думку, «Світогляд завжди включає погляд на життя. Світогляд виростає з всеохопного осмислення світу та людського буття» [7, p. 5]. Тобто світогляд народжується з осмислення власного існування й оточення, а отже завжди вкорінений у конкретних історичних, культурних і соціальних обставинах. М. Гайдеґґер водночас застерігає від зведення світогляду до теоретичного знання: «Світогляд не є справою теоретичного знання... Він є справою цілісного переконання, яке визначає поточні справи життя» [7, p. 6]. Відтак світогляд виконує не лише пізнавальну, а й практичну функцію – він задає життєві орієнтири, оцінки, поведінку й способи взаємодії з дійсністю. Особливу увагу філософ приділяє історичності світогляду: «Світогляд – це те, що в кожному випадку існує історично від, з і для фактичного буття» [7, p. 6]. Це означає, що світогляд не виникає поза історією, а формується під впливом культурного середовища, традицій і колективного досвіду. Він завжди несе в собі не лише індивідуальне бачення, а й смисли, вироблені суспільством упродовж його розвитку. Близьку позицію обстоює Макс Шелер, який також пов'язує світогляд

з історичним розвитком культури та колективним досвідом. Однак, на відміну від М.Гайдеґґера з його онтологічним акцентом, М.Шелер більше зосереджується на соціокультурній зумовленості світогляду. Він вирізняє природний, відносно природний та культурно сформований (Bildungsweltanschauung) типи. Про відносно природний світогляд він пише: «До відносно природного світогляду групи належить усе, що в цій групі вважається і відчувається як таке, що не потребує жодного доказу» [6, с. 7]. Водночас такі світогляди «не є ані історично, ані соціологічно сталими, а відрізняються для всіх групових спільнот, наприклад "культурного кола", "нації", "народу"» [6, с. 6]. М.Шелер підкреслює, що відносно природні світогляди поєднують абсолютно природний світогляд із живою традицією [6, с. 6], завдяки чому вони постійно відтворюються в процесі культурної спадкоємності. Такий підхід засвідчує: світогляд народжується не тільки з індивідуального осмислення, а й через засвоєння цінностей, норм і традицій певної спільноти. Тому він є ключовим механізмом передачі соціального досвіду між поколіннями й забезпечує культурну тяглість. М.Гайдеґґер, однак, принципово розмежовує світогляд і філософію. Він переконаний, що завдання філософії – не творити певний світогляд, а досліджувати фундаментальні структури буття, які уможливлюють будь-який світогляд. Мислитель зазначає: «Філософія може й повинна визначити, що взагалі становить структуру світогляду. Але вона ніколи не може розробити й утвердити якийсь конкретний світогляд» [7, p. 10]. Отже, філософія не нав'язує готових систем, а прагне виявити онтологічні засади людського буття й осмислення світу. Підсумовуючи, він наголошує на принциповій відмінності: «Філософія – це теоретична концептуальна інтерпретація буття... Натомість світогляд – це покладаюче знання про суще» [7, p. 10]. Такий підхід дозволяє бачити в світогляді не просто інтелектуальну конструкцію, а історично сформований спосіб людського буття, у межах якого відбувається інтерпретація світу, суспільства й власного існування.

Формування світогляду відбувається через засвоєння культурного досвіду суспільства. Український філософ Володимир Шинкарук зазначає: «світогляд є необхідним атрибутом людської свідомості. У ньому безпосередньо виражена суспільна природа людини та творчий характер її свідомості» [2, с. 8]. Він наголошує, що світогляд формується, коли індивід входить у соціокультурний простір і засвоює суспільно вироблені норми, цінності та моделі поведінки: «Індивід набуває свого способу життєдіяльності в суспільстві й через суспільство. Так само і його свідомість формується суспільно через засвоєння культури цього суспільства» [2, с. 10]. Водночас сучасне розуміння світогляду потребує критичного переосмислення його ідеологізованих трактувань. Попри слушність гуманістичного акценту Шинкарука на світогляді як формі культурного самовизначення, сучасні суспільні процеси змушують переосмислити його роль у нових історичних умовах. В свою чергу аналізуючи історію цього поняття, В. Ю. Попов зазначає: «Концепт «світогляд» є досить штучним утворенням, створеним у межах парадигми «філософії життя» та згодом засвоєним у нерефлексованій формі іншими філософськими течіями та брутально використаним тоталітарною пропагандою (в її нацистському та радянському різновидах)» [11, с. 248]. Такий підхід демонструє, що світогляд не повинен зводитися до ідеологічної конструкції, оскільки його зміст формується значно ширшим колом історичних, культурних і соціальних чинників. Повномасштабна війна, зміна культурної пам'яті, перегляд національної історії, розвиток громадянського суспільства й інтеграція в європейський простір – усе це стає потужним зовнішнім чинником світоглядних змін. Саме на основі сформованого світогляду нині вибудовуються політичні, соціальні й ціннісні орієнтири, які згодом знаходять вияв в ідеологічних концепціях, а не навпаки. У сучасних українських реаліях дедалі більше саме культурна пам'ять і пережитий історичний досвід визначають людський світогляд, який стає підґрунтям для подальшої суспільної ідеології. Розвиваючи цю думку, Вільгельм Дільтей наголошує, що «світогляди не є породженням мислення» та «не виникають із самого лише прагнення до пізнання» [10, с. 262]. На його переконання, їхнім визначальним джерелом є людський досвід, адже «…світогляди ґрунтуються на способі життя, життєвому досвіді та цілісній структурі психічного життя» [10, с. 262]. Світогляд, отже, постає не як збірка абстрактних знань, а як результат історично й культурно зумовленого досвіду. До цього підходу органічно

долучається концепція символічних форм Ернста Кассірера. Він зауважує, що людина живе не лише у фізичному, а й у символічному універсумі: «Мова, міф, мистецтво і релігія є складовими цього універсуму» [3, с. 25]. Саме через символічні форми культурний досвід набуває впорядкованості й передається з покоління в покоління. Сучасні українські дослідники також наголошують на зв'язку світогляду з процесами самоідентифікації. Зокрема, Лариса Юрченко зазначає: «філософський світогляд і національна ідентичність не існують окремо. Вони взаємодіють і формують єдину систему самосвідомості людини» [4]. Відтак світогляд виникає через засвоєння культурного досвіду, соціальних норм і символічних форм, які вписують індивіда в спільний смисловий простір суспільства.

Світогляд формується не лише через безпосередній життєвий досвід, а й через засвоєння досвіду попередніх поколінь, накопиченого в культурі. Ключову роль тут відіграє культурна пам'ять, яка зберігає, передає й актуалізує суспільно значущі смисли, цінності та уявлення про минуле. Ян Ассман зазначає: «Культура формує горизонт власної часовості й обов'язковості, що простягається далеко в минуле, у якому минуле присутнє як теперішнє» [5, с. 13]. Культурна пам'ять не зводиться до механічного зберігання інформації – вона забезпечує присутність минулого в сучасному культурному просторі. За Яном Ассманом, вона зберігає запас знань, з якого група черпає усвідомлення своєї єдності та своєрідності, тобто є чинником колективної ідентичності. Алейда Ассман звертає увагу на матеріальні форми фіксації пам'яті: архіви, тексти, пам'ятники, музейні колекції. Вона зауважує: «І канон, і архів по-різному передбачають організацію, економію та доступність – усе це аспекти, в яких штучна пам'ять має перевагу над природною» [1, с. 170]. Завдяки цим механізмам культура зберігає досвід незалежно від індивідуальної пам'яті окремих людей. Водночас культурна пам'ять не є статичною – кожне покоління по-своєму інтерпретує минуле, актуалізуючи ті елементи історичного досвіду, які відповідають його цінностям, суспільним потребам і світоглядним орієнтирам. Важливим є співвідношення історії та пам'яті, яке аналізує Алейда Ассман у розмові з Кшиштофом Пом'яном. Вона наголошує, що історіописання не можна зводити до наукового опису фактів, оскільки воно поєднує кілька вимірів: «Історіописання вочевидь включає (щонайменше) три дуже відмінні виміри: науковий, меморіальний і риторичний» [1, с. 155]. Це показує, що історичне знання формується не лише критичним дослідженням джерел, а й через колективне осмислення та збереження суспільно значущих подій. Розвиваючи цю думку, Алейда Ассман підкреслює, що «меморіальний і науковий виміри історіописання не виключають одне одного, а тісно взаємопов'язані через комплексні взаємозв'язки» [1, с. 156]. Отже, історія й культурна пам'ять не протистоять одна одній, а взаємодіють: історична наука дає критичне осмислення минулого, а культурна пам'ять надає цьому минулому суспільного значення, зберігаючи його в символах, традиціях, пам'ятних місцях і колективних уявленнях. Показовою є оцінка Кшиштофа Пом'яна, який, характеризуючи проєкт П'єра Нора, зазначає: «Він хотів повернути історію назад у свідомість, пам'ять і спогади громадян і через це почав цікавитися символами й пам'ятниками, тобто тими формами, в яких історія фактично була присутня в свідомості людей» [1, с. 156]. Ця думка засвідчує, що культурна пам'ять існує не лише в текстах чи архівах, а й у символічних образах, пам'ятниках, ритуалах та інших культурних практиках, які підтримують історичну свідомість суспільства. Пом'ян водночас застерігає від повного ототожнення історії з пам'яттю, наголошуючи на важливості збереження наукових критеріїв: «якщо ми відмовляємося від цих критеріїв історіописання, то ми… відмовляємося від чогось життєво важливого – від критеріїв об'єктивної, інтерсуб'єктивної істини» [1, с. 155]. Це свідчить, що формування світогляду потребує поєднання критичного історичного знання з культурною пам'яттю, яка забезпечує ціннісне осмислення минулого. Саме їхня взаємодія створює основу для колективної ідентичності та світоглядних орієнтирів сучасного українського суспільства. Кожне покоління по-своєму перечитує минуле, актуалізуючи ті елементи досвіду, які відповідають його історичним потребам і світоглядним запитам. Через це переосмислення культурна пам'ять впливає на світогляд: вона окреслює коло значущих подій, постатей, символів і цінностей, які суспільство вважає важливими.

**Результати дослідження** вказують нам на те, що культурна пам'ять – це не застиглий архів, а живий організм, що постійно змінюється під тиском історії, суспільних зрушень

і переоцінки цінностей. У сучасній Україні цей процес набув особливої гостроти: події останніх десятиліть змусили по-новому поглянути на власне минуле, національну ідентичність і те, що ми вважаємо культурою. Від 2014 року – хвиля національної консолідації – вивели культурну пам'ять за межі простого зберігання традицій. Вона стала інструментом творення нової суспільної свідомості. Ми раптово звернулися до історії не як до підручника, а як до джерела відповідей на виклики сьогодення – про роль особистості, держави й спільноти у світі. С. Ф. Соляник та О. М. Невмержицька у висновках свого дослідження додають: «Збройний конфлікт можна розглядати не лише як трагічний розрив у поступі людства, але й як своєрідний "екзистенційний каталізатор" кардинальних змін. На прикладі сучасної України видно подвійний характер впливу війни: з одного боку – величезні втрати, руйнування та колективна травма, а з іншого – консолідація нації, відродження культури та переоцінка фундаментальних цінностей» [8, с. 84]. Вважаю, що термін «відродження культури» лише частково відображає сучасні процеси, адже нині відбувається не повернення до попереднього культурного стану, а формування нової культури. Її особливість – переосмислення історичної пам'яті, зміна символічного простору, поява нових культурних практик і трансформація суспільних цінностей під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Одним із найпоказовіших і водночас найбільш доступних для повсякденного спостереження проявів цієї трансформації є еволюція зображень на українських банкнотах. На відміну від музеїв, архівів чи меморіальних комплексів, грошові знаки постійно перебувають в обігу, тому їх щодня тримають у руках мільйони людей різного віку й соціального статусу. Саме завдяки цьому банкноти виконують символічну функцію, адже через них держава звертається до суспільства, репрезентуючи власне бачення історії та національної пам'яті. На початку незалежності на українських купюрах домінували постаті княжої доби та козацької епохи – Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа. Такий вибір підкреслював історичну тяглість українського державотворення, акцентуючи увагу на спадкоємності між Київською Руссю, Гетьманщиною та сучасною Україною. Проте сучасний етап розвитку державної символіки демонструє поступове зміщення акцентів. На нових банкнотах дедалі частіше з'являються представники науки, культури та правозахисного руху. Особливо показовими є образи Володимира Вернадського та Василя Стуса, які символізують уже не лише історію державотворення, а й інтелектуальний потенціал нації, розвиток науки, культури, свободу слова, людську гідність і моральний опір тоталітаризму. Таким чином, сучасна державна символіка дедалі більше відображає комплексне розуміння української ідентичності, у якому важливе місце посідають не лише політичні діячі чи військові перемоги, а й духовні, культурні та наукові здобутки суспільства. Вважаю, що подібні зміни не можна розглядати виключно як оновлення дизайну національної валюти. Вони є відображенням глибокої трансформації культурної пам'яті, адже через зміну символів держава окреслює ті історичні постаті та цінності, які визначають сучасний світогляд українського суспільства. У цьому сенсі гривня поступово перетворюється на один із наймасовіших носіїв культурної пам'яті, який забезпечує історичну тяглість між поколіннями та щоденно інтегрує національні смисли в повсякденний досвід громадян. Українська філософія стала більш прикладною й актуальною, вона більше не відгороджується від болючих питань сьогодення. Тут варто погодитися з Т. Цой, А. Семененко та І. Кузнєцовою: «Культура на основі поєднання філософії та мистецтва формує нове бачення розуміння сучасного світу» [9, с. 42]. Коли змінюються символи та смисли, людина інакше усвідомлює своє місце в соціумі. Те, як ми сьогодні переосмислюємо минуле, безпосередньо формує наш світогляд – він стає гнучкішим, історичнішим і водночас більш орієнтованим на майбутнє. Сучасна українська культурна пам'ять – це не монумент, а розмова минулого з теперішнім. Вона не просто фіксує факти, а постійно їх переосмислює, підлаштовуючись під потреби живого суспільства. І саме ця здатність до діалогу робить її головним чинником переосмислення того що відбулось за останні 30 років новітньої історії. На мою думку, головна зміна полягає не в заміні одних героїв на інших. Глибокий зсув – у самому розумінні того, що таке Україна та хто такі українці. Ми дедалі менше чіпляємося за зовнішні атрибути й усе більше замислюємося

про спільний досвід, історичну тяглість і базові цінності. Ми повертаємося до минулого не з ностальгією, а з запитанням: що з того, що ми пережили, допоможе нам зараз? І саме цей пошук смислу – найважливіший підсумок процесу трансформації нашої пам'яті. Не менш важливою є й та обставина, що сучасна культурна пам'ять дедалі більше формується не лише академічною історичною наукою, а й повсякденними практиками суспільства та у результаті цифровізації має вираження у новітніх джерелах обробки та доставки інформації. Соціальні мережі, документальне кіно, література, музика, мистецтво, музеї, меморіальні простори та громадські ініціативи стали активними учасниками процесу переосмислення минулого. Завдяки цьому культурна пам'ять перестає бути виключно предметом історичних досліджень і переходить у сферу повсякденного життя, де кожна людина стає не лише носієм, а й співтворцем колективної пам'яті. Саме тому світогляд сучасної особистості формується не лише через освіту чи сімейне виховання, а й через постійну взаємодію із символами, культурними практиками та суспільними дискусіями.

**Висновки.** Дослідження засвідчило, що культурна пам'ять є вагомим чинником формування світогляду, оскільки вона забезпечує збереження, передачу й актуалізацію суспільно значущого досвіду. Саме через культурну пам'ять відбувається засвоєння історичних подій, цінностей, символів і смислів, які визначають особливості сприйняття людиною навколишнього світу та власного місця в ньому. З'ясовано, що світогляд формується не лише під впливом індивідуального досвіду, а й у процесі входження особистості в певний культурний простір. Ключову роль у цьому відіграють мова, традиції, історична пам'ять, символічні форми культури та механізми міжпоколінної передачі знань. Саме завдяки їм забезпечується спадкоємність культурного досвіду й збереження колективної ідентичності. Особливу увагу в роботі приділено трансформаціям культурної пам'яті в сучасній Україні. Встановлено, що в умовах суспільних потрясінь, повномасштабної війни та переосмислення історичного досвіду культурна пам'ять перестає виконувати виключно функцію збереження минулого й набуває активної світоглядотворчої ролі. Вона стає механізмом формування нової системи цінностей, зміцнення національної ідентичності та консолідації суспільства. Показано, що сучасна українська культурна пам'ять ґрунтується не лише на відтворенні історичних фактів, а й на їх постійному переосмисленні відповідно до актуальних суспільних викликів. У процесі дослідження також встановлено, що трансформація культурної пам'яті знаходить своє відображення в матеріальному й символічному просторі сучасної України, зокрема у зміні державної символіки, меморіальних практик, суспільного ставлення до історичних постатей і переосмисленні національного культурного канону. Це свідчить про поступовий перехід від переважно державоцентричного розуміння історії до ширшого бачення української ідентичності, у якому важливе місце посідають наука, культура, права людини, свобода та громадянська відповідальність. Отримані результати дають підстави стверджувати, що культурна пам'ять є не лише засобом збереження історичного досвіду, а й одним із фундаментальних механізмів формування світогляду сучасного українського суспільства. Саме через неї забезпечується історична тяглість поколінь, відбувається передача базових цінностей і смислів, формується національна самосвідомість та визначаються світоглядні орієнтири, необхідні для подальшого розвитку української держави в умовах сучасних глобальних і внутрішніх викликів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ассман А. Простори спогаду: форми та трансформації культурної пам'яті / пер. з нім. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440 с.

2. Шинкарук В. І. та ін. Человек и мир человека (Категории человек и мир в системе научного мировоззрения). Київ : Інститут філософії АН УРСР, 1977.

3. Cassirer E. An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture. New Haven : Yale University Press, 1944. 228 p.

4. Юрченко Л. Національна ідентичність людини та її світогляд і антропологія. *Збірник наукових праць за матеріалами XX Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасного управління в соціально-економічних, гуманітарних та технічних системах».* 2024. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/24157

5. Assmann J. Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen. München : C.H. Beck, 1992.

6. Schriften zur Soziologie und Weltanschauungslehre / Max Scheler. Bd. 1. Leipzig : Neue Geist-Verlag, 1923. 182 S.

7. Heidegger M. The Basic Problems of Phenomenology. Bloomington: Indiana University Press, 1982.

8. Соляник С. Ф., Невмержицька О. М. Філософія війни і трансформація культурних цінностей в умовах збройного конфлікту. *Освітній дискурс.* 2025. № 54(5–6). С. 76–85. https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.54(5-6)-8

9. Цой Т., Семененко А., Кузнєцова І. Філософія та мистецтво: взаємозв'язок, вплив та роль у формуванні культурного виміру образу світу. *Науково-теоретичний альманах Грані.* 2024. Т. 27. № 5. С. 39–44. https://doi.org/10.15421/172489

10. Dilthey W. The Types of World-View and Their Development in Metaphysical Systems // Selected Works. Vol. VI: Ethical and World-View Philosophy / ed. by Rudolf A. Makkreel, Frithjof Rodi. Princeton ; Oxford : Princeton University Press, 2019.

11. Попов В. Ю. Концепт «світогляд» в світовій та українській філософській думці. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 84. С. 243–250.

## REFERENCES

1. Assmann, A. (2012). Prostory spohadu: formy ta transformatsii kulturnoi pamiati [Spaces of remembrance: forms and transformations of cultural memory]. Kyiv: Nika-Tsentr [in Ukrainian].

2. Shynkaruk, V. I., et al. (1977). Chelovek i mir cheloveka (Kategorii chelovek i mir v sisteme nauchnogo mirovozzreniia) [Human and the human world (The categories of human and world in the system of the scientific worldview)]. Kyiv: Instytut filosofii AN URSR.

3. Cassirer, E. (1944). An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture. New Haven: Yale University Press.

4. Yurchenko, L. (2024). Natsionalna identychnist liudyny ta yii svitohliad i antropolohiia [National identity of the individual and its worldview and anthropology]. *A collection of scientific papers based on the proceedings of the 20th International Scientific and Practical Conference "Current Issues in Modern Management in Socio-Economic, Humanitarian, and Technical Systems."* Retrieved from http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/24157 [in Ukrainian].

5. Assmann, J. (1992). Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen. München: C.H. Beck.

6. Scheler, M. (1923). Schriften zur Soziologie und Weltanschauungslehre. Leipzig: Neue Geist-Verlag.

7. Heidegger, M. (1982). The Basic Problems of Phenomenology. Bloomington: Indiana University Press.

8. Solianyk, S. F., & Nevmerzhytska, O. M. (2025). Filosofiia viiny i transformatsiia kulturnykh tsinnostei v umovakh zbroinoho konfliktu [Philosophy of war and the transformation of cultural values in the context of armed conflict]. Osvitnii dyskurs [Educational Discourse], 54(5-6), 76-85. https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.54(5-6)-8 [in Ukrainian].

9. Tsoi, T., Semenenko, A., & Kuznietsova, I. (2024). Filosofiia ta mystetstvo: vzaiemozviazok, vplyv ta rol u formuvanni kulturnoho vymiru obrazu svitu [Philosophy and art: interconnection, influence, and their role in shaping the cultural dimension of the world image]. Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani [Scientific and Theoretical Almanac *Hrani*], 27(5), 39-44. https://doi.org/10.15421/172489 [in Ukrainian].

10. Dilthey, W. (2019). The Types of World-View and Their Development in Metaphysical Systems. In R. A. Makkreel & F. Rodi (Eds.), Selected Works (Vol. VI: Ethical and World-View Philosophy). Princeton; Oxford: Princeton University Press.

11. Popov, V. Yu. (2014). Kontsept «svitohliad» v svitovii ta ukrainskii filosofskii dumtsi [The concept of «worldview» in global and Ukrainian philosophical thought]. Hileia: naukovyi visnyk [Hileia: Scientific Bulletin], 84, 243-250 [in Ukrainian].

**Mamchenko Anatolii Olehovych**
Postgraduate Student at the Department of Philosophy, Sociology and Politology
State University of Trade and Economics
19, Kyoto str., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0002-0468-684X

# CULTURAL MEMORY AS A FACTOR OF FORMATION OF THE WORLDVIEW IN MODERN UKRAINE

***The relevance of the study*** *is determined by the fact that, under the conditions of contemporary social transformations, cultural memory is acquiring particular importance as a factor in the formation of worldview, national identity, and the system of social values. In the context of the full-scale war, the reinterpretation of historical experience, and changes in the symbolic space of Ukrainian society, cultural memory no longer performs only the function of preserving the past and is increasingly influencing the formation of contemporary worldview orientations.* ***The purpose of the study*** *is to determine the role of cultural memory in shaping the worldview of both the individual and society, as well as to identify the specific features of its influence on contemporary worldview orientations in Ukraine.* ***Research methods*** *are based on the application of historical-philosophical, hermeneutic, comparative, and systematic approaches. The study employs methods of analysis and synthesis of scholarly sources, which made it possible to trace the evolution of the concept of worldview, identify the main functions of cultural memory, and reveal the mechanisms of its influence on the formation of individual and collective consciousness.The results of the study demonstrate that cultural memory is one of the key factors in the formation of worldview, as it ensures the preservation, transmission, and actualization of historical experience, social values, and cultural meanings. It has been established that worldview is shaped not only by personal experience but also through the assimilation of cultural heritage, traditions, symbols, and collective memory. The study substantiates that contemporary social transformations in Ukraine contribute to the reinterpretation of historical memory, changes in the symbolic space, and the formation of new worldview orientations. It is shown that cultural memory serves as an important mechanism for preserving national identity, ensuring historical continuity between generations, and promoting the consolidation of Ukrainian society in the face of contemporary challenges.*

***Key words:*** *cultural memory, worldview, cultural identity, historical memory, philosophy, worldview orientations, national identity, culture, social values.*

Дата першого надходження статті до видання: 07.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.11.2026